

XALQARO JINOYAT HUQUQI

Ikromov Hayrullo Orifjonovich

Ijtimoiy gumanitar fanlar o'qituvchisi

Rejabboyeva Mashrabxon Islombek qizi

ADPI Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari huquq ta'lim yo'nalishi

3 – bosqich talabasi

Annotatsiya : Ushbu maqolada biz jinoyatchilikka qarshi kurashish, xalqaro gumanitar huquq , fuqaro aviatsiyasi xavfsizligiga qarshi qaratilgan g'ayriqonuniy aktlar haqida ma'lumotlar keltirilgan .

Аннотация: В этой статье мы приводим информацию о незаконных актах, направленных против борьбы с преступностью , международного гуманитарного права, безопасности гражданской авиации .

Annotation : in this article we will provide information about illegal acts aimed at combating crime, International Humanitarian Law , Civil Aviation Security .

Kalit so'zlar: xalqaro jinoyat huquqi terrorizm , garovga olish, yollanma jinoyatchilik.

Ключевые слова: международное уголовное право терроризм , захват заложников, наемная преступность.

Keywords: International Criminal Law terrorism , hostage taking, mercenary crime.

Xalqaro jinoyat huquqiga oid jinoyatlar qadimdan ma'lum. «Xalqaro jinoyat huquqi» iborasi esa XIX asrning oxiri XX asrning boshlarida paydo bo'la boshlagan. Xalqaro jinoyat huquqi xalqaro xarakterdagi jinoyatlarga qarshi kurash uchun zarurdir. Chunki bunday jinoyatlar bir necha yoki barcha davlatlar uchun ijtimoiy xavf tug'diradi. Ikkinchi jahon urushidan keyin xalqaro jinoyat huquqi yanada jadal sur'atlarda rivojlanib bordi. Bunga misol tariqasida Nyurenberg, Tokio, sobiq Yugoslaviya va Ruanda bo'yicha tuzilgan tribunallar faoliyatini ko'rsatish mumkin bo'ladi. Xalqaro jinoyat faoliyat keng qamrovli tushunchadir.

Xalqaro huquqqa qarshi jinoyatlarda xalqaro huquq tartibga soladigan ijtimoiy munosabatlar jinoiy tajovuz obyekti hisoblanadi.

Jinoyatchilikka qarshi kurashda davlatlar xalqaro hamkorligining ahamiyati quyidagilar bilan belgilanadi:

- 1) jinoyatlarning tobora baynalminallashuvi va globallashuvi;
- 2) xalqaro jinoyatlarning ko'payishi va bir qancha yoki barcha davlatlarning manfaatlariga zidligi;
- 3) davlatlarning xalqaro jinoyatlarga qarshi kurashda o'z faoliyatlarini muvofiqlashtirishining zarurligi;
- 4) jinoyatchilikka bilan qarshi kurashda milliy va xalqaro huquqiy vositalarni qo'shib olib borishning zarurligi.

Shunday qilib, xalqaro jinoyat huquqi zamonaviy xalqaro huquqning kompleks mustaqil sohasi hisoblanadi. Xalqaro jinoyat huquqi normalari ikki subyektga, ya'ni davlatlarning o'zaro vakolat va majburiyatlari bo'yicha hamkorligi va xalqaro jinoyatlar uchun jismoniy shaxslarning jinoiy javobgarligiga qaratilgan bo'ladi. Xalqaro jinoyat huquqi davlatlarning jinoyatchilikka qarshi kurash borasidagi hamkorligini tartibga soluvchi prinsiplar va normalar majmuidir. Uning o'ziga xos jihati shundaki, aniq kishilar, jismoniy shaxslar tomonidan sodir etilgan xatti-harakatlar huquqiy tartibga solish obyekti sifatida namoyon bo'la boshlaydi. Xalqaro jinoyat huquqini tartibga solish sohasiga xalqaro jinoyatchilikka qarshi kurash va odatdagi jinoiy ishlarga qarshi kurashda hamkorliklar kiradi.

«Xalqaro jinoyat» tushunchasi II jahon urushidan keyin, Germaniya va Yaponiyaning asosiy harbiy jinoyatchilarini sud qilish uchun Nyurnberg va Tokio tribunallari tashkil etilgan davrda yuzaga kela boshlagan. Bu tribunallar maxsus xalqaro bitimlar asosida tashkil etilgan bo'lib, bunday hujjatlar sirasiga jinoiy xatti-harakatlarni aniqlashdan tortib, jinoyatchilarni jazolashgacha bo'lgan protsessual normalarni o'z ichiga olgan tribunallar nizomlari ham kira olishi mumkin. BMTning Xavfsizlik Kengashi rezolyutsiyasiga muvofiq, 1993-1994yillarda Ruanda va Yugoslaviya bo'yicha xalqaro tribunallar tashkil etildi. E'tiborlisi shundaki, Nyurnberg va Tokio tribunallari davlatlararo mojarolar davrida sodir etilgan jinoyatlarni tergov qilish maqsadida tashkil etilgan bo'lsa, Ruanda va Yugoslaviya bo'yicha tribunallar xalqaro bo'lmagan mojarolar bilan bog'liq ishlarni ham o'rganish uchun tuzilgan edi. Shu bilan bir qatorda, urushdan

keyingi davrda aholining ma'lum guruhiga qarshi qaratilgan og'ir jinoyatlar bilan kurashga bag'ishlangan bir qator konvensiyalar qabul qilingan. Shunday qilib, alohida shaxslar tomonidan sodir etilishi oqibatida butun insoniyat farovonligiga ziyon yetkaziladigan xatti-harakatlar tushunchasi asta-sekin shakllanib borgan. Turli sabablarga ko'ra bunday xatti-harakatlarning oldini olish yoki ularga barham berish uchun bir davlatning ta'sir kuchi yetarli bo'lmay qolgan va shu bois, xalqaro ko'lamda tegishli choralar qo'llash ehtiyoji yuzaga kelgan.

Insoniyatga qarshi jinoyatlar. Ular sirasiga o'ldirish, qirg'in qilish, asoratga solish va aholiga nisbatan qo'llaniladigan shu kabi boshqa shafqatsizliklar yoki siyosiy, irqiy yoxud diniy sabablar bo'yicha ta'qib etish hollari kiradi. Bu ro'yxat Ruanda va sobiq Yugoslaviya uchun tribunallarning nizomlaridagi qiynoq, qamoqqa tashlash, nomusiga tegish, shuningdek, terrorism kiritilishi hisobiga yanada kengayib bordi 1926-yilda qabul qilingan va 1953-yilda o'zgartishlar kiritilgan Qulchilikka oid konvensiyada qayd etilganidek, qullik – insonning o'ziga nisbatan mulk huquqi atributlari amal qiladigan muayyan holati yoki maqomidir. Tutqunlar savdosi sirasiga insonni qo'lga tushirish, sotib olish yoki qul sifatida sotish uchun arzon garovga berish, tutqunni sotish yoki almashtirish maqsadida xarid qilish bilan bog'liq har qanday aktlar, sotish yoki almashtirish maqsadida xarid qilingan tutqunni sotish yoki almashtirish maqsadida arzongarovga berish bilan bog'liq har qanday aktlar va, umuman, tutqunlar savdosi va ularni tashish borasidagi har qanday harakatlar kiradi.

1956-yilgi Qulchilikni, qullarni sotish va qulchilik bilan o'xshash odatlar va institutlarni tugatish to'g'risidagi qo'shimcha konvensiyada bayon etilishicha, qul savdosi boshqa bir shaxsni qulga aylantirish, unga suiqasd uyushtirish va bunday xatti-harakatlarni sodir etishda sherik bo'lish, erksiz holdagi shaxslarni mayib-majruh etish va ularga tamg'a bosishni o'z ichiga oladi. Shu o'rinda 1950-yilgi Insonlarni sotish va uchinchi shaxslar tomonidan fohishalarni ekspluatatsiya qilishga qarshi kurash to'g'risidagi Konvensiyani ham eslatib o'tish joizdir.

Xulosa qilib aytganimizda tinch aholi hayoti uchun zarur bo'lgan obyektlarga, shu jumladan, oziq-ovqat zaxiralari, ularni ishlab chiqarish joylariga, suv manbalariga hujum qilish ham mumkin emas. Shuningdek, xatarli kuchlarga ega obyektlarga, masalan, dambalar, yadro elektr stansiyalari va tabiiyki, neft sanoati inshootlariga hujum qilishga yo'l qo'yilmasligi ko'zda tutilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jinoyat huquqi . Umumiy qism . Oliy o'quv yurtlari uchun darslik «Yangi asr avlodi», 2010 , 277- bet.
2. <https://lex.uz/acts-111453> Jinoyat kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodesiga sharhalar. Umumiy qism /M Rustambayev .Toshkent: “Yuridik adabiyotlar publish”, 2021.784 b.
4. O.A.Tadjibayev, K.R.Ramazonova “ Inson huquqlari” o'quv qo'llanmasi
5. Raxmonqulov H.R Fuqarolik huquqi va muammolari:Darslik, I-qism. – T., 2010.
6. Ikromov, X. (2024). HARBIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va tadqiqotlar, 1(1).
7. Икромов, Х. О. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙВАТАНПАРВАРЛИК ҲАРАКАТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЖТИМОЙФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ. GOLDEN BRAIN, 1(9), 102-107.
8. Egamberdiyev, A. YOSHLAR FAOLIYATINING FALSAFIY JONLARI. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych , 91 (1), 2022-2026.
9. Abdumalikovich, E. A. (2018). Uyushmagan yoshlar bilan ishlashning innovatsion usullari. Evropa fanlari sharhi , (9-10-1), 259-260.
10. Yusupova, S. va Norinova, D. (2023). YOSH AVLOD TARBIYASIDA “TA'LIM” FANINI O'QITISH VA O'QITISH TUSHUNCHASINING O'RNI. Fan va innovatsiyalar , 2 (B6), 98-101.
11. Nizomtdinovna, Y. S. (2022). Farg'ona vodiysidagi tarixiy demografik jarayonlar. Miasto Przyszłości , 24 , 546-548.
12. Egamberdiyev, A., & Poziljonov, J. (2023). JADID MARIFATPARVARLARINING TA'LIM-TARBIYANI ISLOH QILISHDAGI O'RNI. Talqin va katta , 1 (24).
13. Poziljonov, J. (2024). TURKISTON JADIDLARI IJTIMOYFALSAFIY TA'LIMOTINING KELIB CHIQISH OMILLARI. Sharh va tadqiqotlar , 2 (1 (23)).
14. Qosimbek o'g'li, PJ (2023). JADIDCHILIKNING, JAMIYAT HUQUQIY O'ZLIGINI SHAKILLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN TARG'IBOT MAQSAD MUDDAOSI. OBRAZOVANIE NAUCA I INNOVATIONNYE IDEI V MIRE , 20 (7), 39-42.
15. Poziljonov, J. (2023). Jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim-tarbiyani isloh qilishdagi o'rni. TALQIN VA TADQIQOTLAR ILMIY-USLUBIY JURNALI .

16. Ikromov, X. (2024). HARBIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va katta , 1 (1).